

1917

1917

HISENDA

5

1. 7. 11. e 1/3

Secretaria

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

APENDIX ALS PRO-
JECTES D'ACORD
DEL CONSELL PER-
MANENT

: BARCELONA :
NOVEMBRE 1917

165

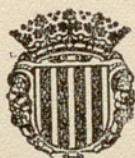

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

APÈNDIX ALS PRO-
JECTES D'ACORD
DEL CONSELL PER-
MANENT

NOVEMBRE 1917

: BARCELONA : DEL GOVERN

R. 373

MANCOMUNITAT
DE CATALUNYA

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ I CULTURA
SERVEI DE DOCUMENTACIÓ I BIBLIOTECA
C/ DE LA PAU, 10
08001 BARCELONA

IMPRESA DE LA CASA PROVINCIAL DE CARITAT

APÈNDIX ALS PROJECTES D'ACORD
DEL CONSELL PERMANENT

ATENYEN ALS PROJECTES D'ORDRE
DEL CONSELL PERMANENT

RELACIÓ DE CAMINS DE FERRADURA A RECONSTRUIR

És un fet l'existència a Catalunya d'una extensa xarxa de camins de ferradura, única forma de comunicació de comarques enteres a les quals no ha arribat altre mitjà de transport. Aqueixes vies, d'origen antiquíssim, estan avui quasi abandonades, i la conseqüència és que una extensió grandíssima de la nostra terra compta únicament amb mitjans de comunicació inferior als de l'Edat mitjana, en la qual els monestirs i els senyors curaven de bastir-hi ponts i enllaçar-les amb les vies carreteres mitjançant camins de ferradura.

Moltes d'aquestes vies, ultrallur utilitat, són camins que passen per llocs interessants de paisatge, seguint o bé els engorjats dels rius i les valls altes, o bé les carenes i ports de les muntanyes, essent freqüentats pels excursionistes que cerquen les belleses naturals, tan abundoses a Catalunya. Tenen, doncs, una utilitat per al transport dels fruits de comarques enteres i per a la comunicació d'una població nom-

brosa, i àdhuc un interès d'excursionisme, font de riquesa material i moral que la Mancomunitat no pot oblidar.

El Consell, en virtut d'una moció feta pel Conseller D. Josep Puig i Cadafalch en reunió del dia 21 de juny proppassat, encarregà a D. Cèsar August Torras l'estudi de les vies muntanyenques que més urgentment calia millorar. El Sr. Torras ha complert la comanda presentant una llista d'aqueixes vies, acompanyada d'una excellent memòria on s'estudien d'una a una, i d'una carta geogràfica on es troben assenyalades totes elles.

A les vies proposades, el Consell ha cregut que hi havia d'afegir la que comunica la Vall de Bohí amb la Vall d'Aran passant pel Port de Colomes, i la de Dallò a Coma de Vaca i Ull de Ter, que és sollicitada pel Centre Excursionista de Catalunya i pels veïns i propietaris de la comarca de Ribes.

Els camins a renovar podrien ésser més nombrosos; s'han triat però, preferentment els que donen mitjà de transport a les comarques isolades, sense cap mena de mitjà rodat de relació, separades del centre d'activitat per altes serralades. S'ha tingut en compte també no escollir, per a realitzar aqueixa mena de reconstruccions, els llocs on hi ha probabilitats de construir-hi carreteres.

Aquests camins existeixen en llur major part, però cal fer-hi un treball de conservació i millora. Sovint n'hi ha prou amb allargar-ne un tros d'excessiva pendent, amb desviar-ne un altre d'un lloc perillós, ja amb fer un pont o bé una passera, per a dotar-los de condicions de viabilitat. Aquest treball ha d'ésser completat marcant llur quilometratge, assenyalant amb pilans visibles llur traçat en els ports i care-

nes que la neu cobreix a l'hivern, i construint llocs de refugi en els indrets més perillosos.

Les dites consideracions (la darrera de les quals recull l'esperit d'una moció feta pel Diputat D. Pere Lasala en la penúltima Assemblea) han inclinat al Consell a presentar el següent

PROJECTE D'ACORD

Primer. S'aprova la següent relació de camins de ferradura a millorar o reconstruir per la Mancomunitat de Catalunya:

- 1.^r De la corba d'Agulló a Ager per Corsà i Serra de Monyseh en la vall Ribagorçana.
- 2.ª De Montrevei, seguint el Ribagorça aigües amunt, i pel port de Viella, a Viella.
- 3.^r De Capdella pel port de Rus a Bohí.
- 4.^t D'Organyà pel coll de Carreu a Aramunt.
- 5.^à Del Pla de Seu d'Urgell per Sant Joan de l'Herm a Sort.
- 6.^à D'Organyà pel coll de Cambrils a Sant Llorenç dels Piteus.
- 7.^à De Sant Llorenç dels Piteus pel coll de Gòsol a Gòsol.
- 8.^à De Gòsol pel coll de Jou, Saldes i Sant Julià de Vallcebre a Guardiola de Bagà.
- 9.^à De Tuxent pel port del Comte a Sant Llorenç dels Morunys.
10. De Tuxent pel coll de la Vena a Bagà.
11. De Gòsol pel coll de Tancalaporta a Bellver.
12. De Set Cases a la Portella de Mantet.
13. Del Coll de la Boixeda a Sant Aniol, i de Sant Aniol a Sant Llorenç dels Cerdans.
14. De Massanet de Cabrenys a Riu Major.

15. De l'ermita de Santa Fe a Viladrau.
16. De Roda a la carretera d'Amer a Girona.
17. De Bohí pel port de Colomes a la Vall d'Aran.
18. De Dallò a Coma de Vaca i Ull de Ter.

Segon. S'autoritza el Consell perquè realitzi aquest pla en l'ordre i forma que consideri més convenient.

Tercer. Les despeses que originin els esmentats arranjaments aniran a càrrec de la partida «Per a despeses de tota mena, relacionades amb obres d'acabament i millora; amb la construcció de ponts i altres mitjans de comunicació», del Pressupost per a 1918.

Palau de la Generalitat, 8 de novembre de 1917.
— El President accidental, *Romà Sol*. — Els Consellers, *Francesc Bartrina* — *Josep M. España* — *Josep Estadella* — *Anselm Guasch* — *Josep Mestres* — *Alfred Pereña* — *Josep Puig i Cadafalch* — *Agustí Riera*.

ANEXOS

ARXIU

ANEX N.º 1

INFORME DE D. CÈSAR A. TORRAS ACOMPANYANT LA
LLISTA DELS CAMINS DE FERRADURA A RECONSTRUIR
PER LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA.

Complint l'honrós encàrrec que em confià la Mancomunitat de Catalunya d'assenyalar els camins de ferradura de realització més necessària, tinc el gust de presentar un cert nombre dels mateixos que a mon concepte han d'ésser amb preferència reconstruïts o renovats.

Al fer la tria he tingut en compte especialment que fossin aquests en comarques o regions isolades de tota via de comunicació rodada, enforçant amb elles en els extrems de son recorregut.

Això ha fet que la major part dels camins que assenyalo siguin en les regions muntanyoses del Pireneu o bé en ses alteroses ramificacions. He procurat en aquests camins enllaçar comarques separades per altes serralades i donar sortida al trànsit de nuclis de població.

He tingut també en compte, a l'assenyalar aquests camins, no fer-ho en llocs on hi ha probabilitat de construir-s'hi carretera o camí veïnal rodat, conceptuant, a més, que en els països relativament plans no hi ha necessitat de camins de ferradura, que són sols convenients en els llocs més asprosos de muntanya.

Molts més dels que assenyalo podrien encara indicar-se, no en qualitat de renovació, sinó de complet establiment; tal passa en molts dels formosos engorjats dels nostres rius, on per salvar-los s'han de fer extensos toms de marrada. Serien convenients, entre altres, construir com a camins de gorja: el del riu Cardener, entre Olius i el pont de Vallonga, sota Sant Llorenç; el de l'Aiguadevall, entre Guixers i Gòsols, passant junt a l'interessant pont natural conegut amb el nom de Pont Cabradís; el de l'Aiguadora, entre Llinàs i l'Hostal de Pi, sota la serra d'En Sija; el de les gorges del Fresser, sollicitat amb interès pel Centre Excursionista de Catalunya i pels veïns i propietaris de la comarca de Ribes, que tenen ofert son concurs; i molts d'altres força interessants que podrien nomenar-se.

Serien també interessants a construir camins de muntanya, a l'estil d'altres països de l'estranger que posseeixen com nosaltres bellesa natural, els quals tenen bona cura en posar-les en valor i fer-les conèixer i apreciar. Un camí, per exemple, que travessés per la Canal Baridana la formidable Serra de Cadí; camins en les nostres principals muntanyes, Montsant, Ports de Beceit, Sant Llorenç de Munt, Serres de Picamill, Picansel, Rojals i Prades; altres, també, a la serra de Bescaran i a les fronteres d'Andorra, facilitant la visita als renomats estanys de la Pera, Malniu i Maranges, en correspondència de comunicació amb el gran nombre de poblets isolats escampats en aquella regió muntanyosa; altres, a més, en les precioses comarques de muntanya del Pallars i del Ribagorça que rivalitzen en bellesa amb les més renomades de les regions alpines.

M'he limitat, doncs, al més essencial que pugui fer-se de moment, esperant de l'esperit pràctic i patriòtic de la Mancomunitat, que es faci més endavant ço que porto lleugerament indicat.

Ciutat, 7 de novembre de 1917.

ANEX N.º 2

MEMÒRIA EXPLICATIVA DELS CAMINS DE FERRADURA
PROPOSATS PER D. CÈSAR A. TORRAS

Comunicació entre la Vall del Pallaresa i la del Ribagorçana

És precís fer aquesta comunicació, puix el menys que poden tenir els pobles del Ribagorça català és una sortida fins a trobar la carretera.

Per la gran extensió del Ribagorçana haurien de fer-se dos o tres camins transversals, mes tenint en compte que ja recomanem el camí de Caldes de Bohí (n.º 3), que de fet serveix d'enllaç per la part més alta, creiem aquí que hauria de fer-se el que es troba a la part més meridional, ja que en el centre les comunicacions es fan correctament amb certa facilitat des de Pont de Muntanyana i Aren a Tremp.

El camí que proposem, parteix de prop de la vila d'Ager en el lloc de la carretera dit la «curva d'Agulló», passa pels pobles d'Agulló i Corsà havent de travessar la serra del Montsech.

El pas d'aquesta serralada pot fer-se arrançant el camí que actualment existeix per Coll d'Ares baixant a Alçamora i d'allí a Montrevei a juntar-se amb el camí n.º 1.

Nosaltres aconsellaríem no passar pels cims que queden barrats de neu sis mesos de l'any i fer seguir el camí per la casa dita Carlets, travessant el Montsech per dins de l'estreta gorja del Portell; aquest camí, amb sols 3 quilòmetres, passa a l'altre costat sense els perills de l'alta muntanya, el traçat del qual fóra de 12 quilòmetres.

El camí per la gorja del Portell fóra un xic costós; ha de fer-se nou, puix ni a peu es pot passar; mes, apart de la importància pràctica de comunicació directa i segura, fóra fàcil de conservar, podent-se fer un camí de gorges que segurament seria el primer a Espanya i motiu d'ésser visitat admirant aquells feréstecs llocs tan interessants per al geòleg i l'excursionista.

Malgrat ço dit, la comunicació entre el Pallaresa i el Ribagorçana es pot fer, deixant incomunicada la part baixa, partint de Sant Esteve de la Sarga, on ha d'arribar el camí veïnal que construeix la Mancomunitat.

De Sant Esteve de la Sarga a Montrevei per Alçamorra hi ha solament uns 6 quilòmetres de camí ja fet que s'hauria d'arranjar.

*Camí de la Vall del Noguera Ribagorçana i comunicació
amb la Vall d'Aran*

(De Montrevei a Viella)

Existeix ja el camí, que entra algun cop a la província d'Osca, separada de Catalunya pel riu. És l'única via de comunicació general en la comarca del Ribagorça que pertany actualment a Catalunya, no tenint en absolut cap carretera ni camí carreter, no sols entre la comarca, sinó de sortida. Caldria adobar el camí actual i potser alguna petita modificació de traçat, construint passos sobre els barrancs que en temps d'aiguat deixen incomunicats els pobles.

En tota la vall, trobem que encara que la vora dreta

del riu correspongui a l'Aragó, aquells pobles són etnogràficament i de fet catalans, i a Catalunya porten sa riquesa, i més ho farien si tinguessin vies de comunicació. No pretenim anar fins a ells, però la comunicació dels pobles de la ribera esquerra amb la dreta, de fet fóra més important la d'Aragó a Catalunya.

El camí de què tractem segueix sempre la ribera fins a la casa nomenada Hospital de Viella, al peu de la seralada que separa la Vall d'Aran. D'allí s'enfila el camí per a passar el port de Viella, a 2,435 metres, per a baixar a Viella.

La travessia del port és precisa per ésser la de més fàcil comunicació, i malgrat els seus perills, es travessa gran part de l'hivern; i dolorós és consignar que per les males condicions en què es troba cada any queden colgats per la neu, perduts per les tempestats, pobres d'aquells muntanyencs, als quals el portar-los-hi un millorament és no sols obra de justícia, sinó d'humanitat.

El pas del port hauria d'eixamplar-se el camí fent-li les marrades suaus, i sobretot deixar-lo marcat en forma que a l'hivern pogués trobar-se la traça; aquest detall interessantíssim, és allí fàcil, puix al peu mateix hi ha pins i avets que fortament empotrats farien el servei desitjat.

El camí que ens ocupa és llarg, puix des de Montrevei a l'Hospital de Viella hi ha uns 70 quilòmetres, i 20 fins a Viella passant el port.

Camí de Caldes de Bohí (De Capdella a Bohí)

Necessari per a comunicar l'alta Vall del Tort amb els pobles de Bohí, Tahull, Erilavall, Durro, Barruera i Carlet, amb la carretera que arriba a Capdella.

Actualment, els pobles de la Vall de Bohí, colgats de neu gran part de l'any, no tenen altra sortida que Pont de Suert i Senterada, a onze hores de camí.

Projectada està la carretera de Pont de Suert a Sen-

terada, però malgrat estar sempre a punt de començar, passen anys sense veure's cap avenç.

Per això creiem que havem de cercar la comunicació directa pel port de Rus, on el camí de ferradura serà gaire bé definitiu, puix no són fàcils per ara de realitzar els somnis d'una carretera per aquelles altures.

El camí que recomanem uneix el poble de Bohí amb Capdella, passant pel port de Rus, a 2,610 metres; port que malgrat sa altitud i quedar barrat tot l'hivern, no sofreix les tempestats del de Viella, que està encarat a les Maleïdes. El camí ja està fet i fóra fàcil posar-lo en condicions de passar-hi bé, essent precis, a més, assenyalar amb pals el camí, ja que des de novembre s'hi posen neus en alçària d'uns quants metres. És fàcil trobar bosc allí mateix.

Aquest camí, al posar en comunicació els dits pobles, donaria lloc a què fossin més concorreguts i conegut, que ben bé ho mereixen, puix, apart de conservar les característiques de l'Alt Pirineu, tenen Tahull i Erilavall les notables esglésies que haurien de conservar-se com a joia de l'art romànic a Catalunya.

A una hora de Bohí es troba el Balneari de Caldes de Bohí, el qual, malgrat les dolentes condicions de comunicació i estada, és visitat per nombrosos malalts, passant els perills d'arribar-hi. Finalment, la vall de Caldes és un magnífic centre d'excursions, concorregut per molta gent per a fruir d'aquells esplèndids paisatges pireneics.

*Comunicació entre la Vall del Segre i la del Noguera
Pallaresa, travessant la serra del Boumort*

(D'Organyà a Aramunt. Uns 35 quilòmetres aproximats.)

Camí molt concorregut malgrat estar en molt mal estat, essent l'única comunicació entre Organyà en les riberes del Segre i Tremp i Pobla de Segur en la del Noguera Pallaresa.

Per a travessar la divisòria ha de pujar al coll de Carreu, el qual, encara que amb neu, pot passar-se, millor o pitjor, tot l'any.

A Aramunt es troba ja el camí de ferradura cap a Tremp i Pobla, avui fets racionalment per haver-se anegat els antics amb l'envàs de Sant Antoni, de la Companyia Canadienca, i haver-se hagut de construir de nou.

*Camí de comunicació entre el pla de la Seu i el Pallars
(45 a 50 quilòmetres)*

(De la Seu al Santuari de Sant Joan de l'Herm i Sort)

És un antic camí ral de ferradura que en alguns punts està en molt mal estat i que és convenient renovar i reformar posant-lo en bones condicions viables.

És de suma necessitat, ja que no hi ha cap carretera transversal que uneixi aquestes dues regions, havent-se de fer tot el transport a càrrega de mul. El trànsit és molt continuat. Tots els marxants i viatjants de comerç han d'utilitzar els camins de ferradura que parteixen ja de la Seu, de Pla de Sant Tirs o Palanca de Noves. Convé, doncs, posar en bones condicions un d'aquests camins, i considero el més indicat el que assenyalo. Aquest, a la vegada que comunica Sort amb la Seu, facilita l'anar al Santuari de Sant Joan de l'Herm, molt freqüentat, especialment en una gran temporada de l'any en què és molt visitat per romeus i excursionistes, essent a la vegada aprofitat lloc d'estiuieg, pel que ofereix molt belles condicions, les quals serien encara molt més estimades amb millors mitjans de comunicació dels avui existents.

Passa aquest camí per la petita vila de Castellbó, remunta la ribera del propi nom, travessa la serra pel coll de la Basseta (1,820 metres altitud), on se li uneix el camí de ferradura que va a Avellanet i Pallerols i, seguint

entre preciositat de boscos, arriba al Santuari de Sant Joan de l'Herm. Del Santuari baixa el camí a Sort, passant pel poble de Runí. Total del recorregut, uns 45 o 50 quilòmetres.

Són molts els trossos aprofitables.

*Camí de comunicació entre la vall alta del Segre
i la del Cardener*

*(D'Organyà a Sant Llorenç dels Piteus. 35 quilòmetres
aproximat.)*

No hi ha cap carretera d'unió en aquestes regions, essent, per tant, de conveniència, fins que puguin construir-se millors vies de comunicació, l'arranjament d'un camí de carretera que faciliti el trànsit entre ambdues comarques.

Aquest camí, utilitzant la major part dels antics camins rals, hauria de començar en el pont d'Espí, sota la carretera de Lleida a la Seu, entre Organyà i Coll de Nargó, seguint la ribera de Canelles, passant pel peu d'aquest poblet, pujant després al de Perles, per a donar el tom de serra dret al coll de Cambrils, seguint després dret a Oden, coll de Mata i coll de Jou fins a Sant Llorenç.

El camí actual, que segueix des de més amunt del pont d'Espí la ribera de Canelles, hauria de regularitzar-se en aquest trajecte en què les avingudes el fan sovint desaparèixer.

En la unió de les riberes de Canelles i de Vall de Lluch hi ha dos camins: el més directe que va per la Val de Lluch, i el que va dret a Perles. Crec que hauria de renovar-se aquest últim, perquè a la vegada que a Perles facilitaria comunicació al Poble d'Alinya.

Des del coll de Cambrils a Sant Llorenç el camí actual està també en molt mal estat. Hauria de fer-se la renovació fent passar el camí per sota l'església de Cambrils i el Salí en explotació. Del molí de Cambrils a Oden i

veïnat de Montnou, hauria també d'assegurar-se bé el camí en les aspres barrancades que encreua. La pujada a coll de Mata hauria també de modificar-se regularitzant bé les llaçades de la costa. El coll de Mata es troba a 1,720 metres i està molt castigat a l'hivern per les neus; haurien de posar-s'hi pals o plaques indicadores. També hauria d'assegurar-se bé el camí entre el coll de Mata i el coll de Jou, on hi conflueix el camí de Canalda; la costa de Sant Llorenç, a coll de Jou, està també en molt mal estat en son darrer trajecte.

Camí de Sant Llorenç dels Piteus a Gòsol

(35 quilòmetres aproximadament)

És molt constant el trànsit que hi ha entre aquestes dues poblacions de muntanya, d'importància dins de sa respectiva comarca, i que es troben del tot mancades de vies de comunicació rodada.

Aquest camí travessa el Cardener, en el Molí de Monnegal, sota Sant Llorenç, s'enfila per la dreta costa de Cap de Bals i segueix serraçant pels vessants de l'Aiguadevalls.

A Coll de Gòsol (1,650 metres) emprèn la devallada dret a Gòsol. Facilita aquest camí comunicació a distints veïnats i caserius, Sant Lleí, la Corriu, Santuari de Puig Aguilar i Vilacireres, i la general entre les valls del Cardener i Aiguadevalls en sa part alta.

Camí de Gòsol a Guardiola-Bagà

(30 quilòmetres aproximadament)

Gòsol, població de certa importància, en l'alta comarca del Cardener, està completament mancada de comunicació rodada. Sos llocs de relació són Berga,

Sant Llorenç dels Piteus, Tuxent, i des que la ferrada via arriba a Guardiola-Bagà, aquest últim punt.

Amb Sant Llorenç dels Morunys o dels Piteus, que li dona sortida dret a Solsona, sa capitalitat de partit, l'uneix un camí de ferradura, la renovació del qual anteriorment s'interessa. Amb Tuxent s'hi comunica per dos camins de ferradura, un per Coll de Mola i altre per Coll de Josa. Tuxent és son punt de pas dret a la Seu.

Son punt essencial de tràfec era el camí ral de ferradura dret a Berga. Avui ha perdut gran part de sa importància, tenint sa principal sortida per Guardiola. Aquest camí de ferradura és el que s'interessa per renovar.

Des de Gòsol se segueix per planer camí la vall de l'Aiguadevall fins abans d'arribar al poble de l'Aspar. El camí ral antic continua en avall per anar a passar la serra divisòria del Cardener al Llobregat, en el Coll de Trapa entre el Pedraforca i la serra d'En Cija. El camí projectat hauria de seguir el camí de Saldes, per enllaçar aquesta població, travessant la serra pel Coll de Jou al costat del Pedraforca. Aquest tros de camí, uns 3 quilòmetres, hauria d'afermar-se bé. Des de Saldes es baixa a trobar el camí de Coll de Trapa, travessant la ribera de Saldes. El camí ja no ofereix dificultats, passa per Massanès i Sant Julià de Vallcebre, i després d'haver travessat la ribera de Vallcebre segueix el vessant dret del riu de Saldes fins que va a trobar el carretera de Berga a Bagà en el collet d'Eina a cosa de dos quilòmetres de l'estació de Guardiola. Avui hi ha alguns trossos dolents, que caldria rectificar, prop de Sant Julià de Vallcebre.

*Camí de comunicació de la Vall de Lavansa
amb la del Cardener*

*(De Tuxent a Sant Llorenç dels Morunys.
20 quilòmetres aproximadament.)*

Tuxent, el nucli més important de població de la Vall del Lavansa, afluent del Segre, està no sols incomunicat per camins rodats, sinó fins a peu en certs temps de l'hivern. El riu Lavansa, abans de llençar-se al Segre, entra en una gorja infranquejable, del tot espadada, en un llarg i continuat forat, així és que per a sortir de la Vall cal sempre enlairar-se, sia pel costat que es vulgui. A l'hivern, si aquest és rigorós, els passos de les serres s'atapaeixen de neu i el trànsit es fa impossible. La Vall de Lavansa corra de Llevant a Ponent, trobant-se l'engorjat del riu en aquesta última direcció. La vall és enfondida i encaixada. Al nord de Tuxent s'hi aixeca l'enlairat macís del Cadinell avançat de la serra del Cadí; a mig-jorn s'hi enlaira sobtadament el macís del Port del Comte. Els punts de relació de Tuxent i dels pobles i caserius de la vall del Lavansa, són : La Seu, on hi porta el camí ral de ferradura que passa pel coll de Creus, 1,427 metres, al costat de la serra del Cadí, on està el camí en relatiu bon estat; Organyà, on s'hi va remuntant la serra pel coll Arnat, 1,225 metres, a la dreta de la vall, o per Ossera, remuntant les serres de l'esquerra fins aconseguir més de 1,400 metres, baixant després pel poble de Fígols, estant el primer camí en relatiu bon estat i el més practicable a l'hivern, i essent el segon, que és el més curt, el més infranquejable en aquella estació; Gòsol, on s'hi va pel coll de Mola, 1,850 metres, o bé pel coll de Josa, 1,750 metres, per camí de ferradura en estat ben dolent en llocs determinats; Sant Llorenç de Morunys i Bagà. Amb Sant Llorenç i amb La Seu hi ha tràfec constant, especialment

amb el primer. Amb Bagà, encara que un xic distanciat, ha anat augmentant el trànsit i el tràfec, per ésser el punt de sortida més pròxim per a anar a l'estació del ferrocarril.

El camí de Tuxent a Sant Llorenç ha de rectificar-se fins al port del Comte, uns cinc o sis quilòmetres, sempre en ràpida costa. El port del Comte, a 1,650 metres d'altitud, és un pas molt dolent a l'hivern i caldria marcar bé el camí per les neus. També hauria de reformar-se el camí prop del veïnat de Dalt de la Coma, sota els cingles del Custodi, on avui la costa de baixada està en molt mal estat. En avall de La Coma hi ha trossos de camí també en molt mal estat.

Aquest camí, interessant pel tràfec, ho és també en sentit pintoresc. Facilita l'ascensió als cims de la Serra del Port o de la Bofia, que s'enlaira prop dels 2,400 metres, i la visita a les fonts del Cardener, passant-li gaire bé al peu. Enllaça demés la Font Pudia, d'aigües sulfuroses molt acreditades, amb el poble de la Coma i Sant Llorenç. En totes dues poblacions són molts els estiuejants que hi concorren atrets pel nom i bonesa de les aigües.

*Camí de comunicació de la Vall de Lavansa (Segre)
amb la del Llobregat*

(De Tuxent a Bagà. 35 a 40 quilòmetres.)

La sortida natural de Tuxent i de la Vall de Lavansa és avui Bagà; per sa proximitat a l'estació del ferrocarril, ha tret molt moviment del que s'efectuava en especial vers Sant Llorenç o la Seu.

El camí de ferradura avui existent està en general en molt mal estat; al peu del toçalet on s'aixeca Tuxent s'hi barregen, formant el Lavansa, el riu de Mola i el riu de Josa. Seguint la vall d'aquest últim riu i travessant-lo distints cops per a salvar molts passants, va corrent el

camí fins al peu del poble de Josa. Aquest camí ha de modificar-se en alguns punts del seu traçat. Des del molí de Josa segueix el camí molts trossos pel mateix llit del riu, ço que el fa sovint intransitable. Cal també modificar el seu traçat fent-lo passar per la part de baix del poble de Josa. Passat, aquest poble, s'enlaira un xic sobre el marge esquerre del riu i marxa bé; un parell o tres de quilòmetres més enllà torna a seguir el curs del rieral, fins al veïnat de Cernerres, altre parell de quilòmetres. Aquí també hauria de modificar-se, fent-lo passar, més o menys apartat, per la part esquerra del riu, amparant-lo de les avingudes. S'enfila després dret al pla de les Bassotes (1,800 metres d'altitud), per trajecte de fàcil accés. Del pla de les Bassotes va faldejant per pasturatges vers a Font Cerdana, per empendre després pedregosa baixada dret al coll de Bauma (1,430 metres d'altitud), damunt del sot del Grasolet, on s'hi troba aquell Santuari. Segueix després planejant i per bon terror fins al coll de la Vena. Aquí el camí directe baixa ràpidament per rostos, passant dret al sot de Murcarols, Montmell i Fonts del Bastareny, per a seguir pel costat d'aquest riu fins a Bagà, seguint trajectes molt pintorescs.

Seria millor el camí, modificant-lo, fent-lo passar junt al veïnat de la Berta i Gisclareny, dret al coll de l'Escriga (1,350 metres), baixant per la бага de la Torra de Santa Magdalena a passar el pont de Sant Joan sobre el Bastareny, on el camí va tot de pla i ben adobat fins a Bagà.

*Camí de comunicació de la comarca del Cardener
a Cerdanya, Pas de la serra del Cadí*

(De Gòsol a Bellver pel coll de Tancalaforta)

La serra del Cadí, que tanca la part baixa de la Cerdanya i el Baridà, en son costat de migjorn, ofereix una

barrera infranquejable i inexpugnable que no té altre passant de camí de ferradura, en sa llarga extensió, que el coll de Creus, en son extrem de la part ponent, i el més enlairat i escabrós de Tancalaporta, en el costat de Llevant. Aquest interessant pas està en molt dolent estat per al de cavalleries i és molt convenient restaurarlo. Facilita la comunicació intercomarcal, no havent-hi camí rodat en el sentit de Sud a Nord, des de la carretera de Lleida a la Seu a la carretera de Ribes a Puigcerdà.

El camí de Gòsol a Bellver, aprofitant el vell existent, surt de la Vall de Gòsol o de l'Aiguadevall per un passant pedregós que caldria reformar. En essent al coll de Font Terres (1,675 metres d'altitud), va serraçant per damunt la vall del riu de Josa per anar a guanyar alçària fins al pla de les Bassotes, límit entre la comarca del Lavansa i els aiguavessos del Llobregat. En aquest trajecte hi ha trossos de camí molt dolents i enxorrencats, especialment el tros de la bonica font de la Roca.

Des del pla de les Bassotes fins al pla de Font Cerdana segueix el camí de Tuxent a Bagà.

A la Font Cerdana s'enlaira dret a l'esquerra per anar a guanyar alçària pels clots de Comabona fins arribar al coll de Tancalaporta.

Aquest trajecte de camí, que té uns cinc quilòmetres, hauria de modificar-se per complet. Sobre Font Cerdana, avui el camí és perdedor i molt dolent, i de Comabona al coll de Tancalaporta està en un estat en què és impossible passar-lo muntat. Hauria de deixar-se ben ferm per a salvar els accidents de les neus, i s'hi haurien de posar senyals marcant el camí per al trànsit de l'hivern. El coll de Tancalaporta es troba a 2,282 metres d'altitud.

Baixa el camí des del coll per passants dolents i pedregosos que caldria afermar. Abaix a Prat Rodó, on s'hi troben pasturatges, el camí ja es fa més franc fins arribar a la plana de Cerdanya.

És un camí molt pintoresc que facilita l'accés a la serra del Cadí.

Podria també recomanar-se l'arranjament del camí de Bagà a Bellver pel coll del Pendís o pel coll de Jou; mes, s'estima més necessari en primer lloc el de Gòsol a Bellver per Tancalaporta per unir comarques més separades de tota llei de comunicacions.

Camí de comunicació de l'alta Vall del Ter (comarca de Camprodon) amb el Conflent (Catalunya francesa)

De Set Cases a la Portella de Mantet. 12 a 13 quilòmetres.

Pròxima a quedar construïda la carretera de Camprodon a Set Cases, ha de pendre's com a punt de partida aquest últim poble fronterís per a la reconstitució d'aquest camí internacional de comunicació. El camí de la Vall del Ter a Mantet és l'únic que comunica enllaçant les dues regions, l'espanyola i la francesa. És el camí directe per anar de Camprodon a la important estació balneària del Vernet, a la vila de Prades, a Vilafranca del Conflent, Thues i altres poblacions importants de la Catalunya francesa. L'estat veí té construïda la carretera fins a Mantet; aquest poble dista sols 5 o 6 quilòmetres de la Portella, on hi ha la frontera. És constant i regular el trànsit entre Camprodon, Set Cases i Mantet. A més, aquest camí s'interna en una de les regions més interessants per sa natural bellesa, de nostra terra. Des de Set Cases va pujant tot planerament per la formosa Vall de Carlat, s'endinça després, seguint el Ter, per l'incomparable estret de Murens entre el Gra de Fajol i cingles de Xurriquera i Coma Armada, i puja pel pla dels Hospitalets al Pla gran de Murens, des d'on s'enlaira a la Portella de Mantet, 2,478 metres altitud, a trobar el camí de ferradura francès que baixa al poble de Mantet.

Des del Pla de Murens podria també arranjar-se el

camí que puja en sentit oposat al xalet refugi d'Ull de Ter, que fou garbosament subvencionat per la Diputació de Barcelona, refugi que tanta utilitat ve prestant tant a excursionistes com a vianants, havent evitat, com ha pogut comprovar-se, evidents i terribles accidents de muntanya.

Aquest brancat de camí és de sols uns tres quilòmetres, i facilitaria un empar als vianants per a guardar-se en el refugi, en els continuats mals temps de l'hivern en aquella regió on boires i torbs i tempestats d'aigua es presenten sovint inesperadament.

El xalet refugi d'Ull de Ter honora a Catalunya i mereix que sigui amparat i favoregut per a facilitar-li son humanitari objecte.

Camins de comunicació amb la Garrotxa (1) i (2)

Del Coll de la Boixeda (cami de Camprodon a Baget o Rocabruna) a Sant Aniol, i de Sant Aniol a l'Hostal espanyol de la Muga.

La comarca de la Garrotxa, des de Camprodon, Castellfullit i Tortellà en amunt està avui completament mancada de vies de comunicació rodada, i els camins existents de ferradura estan en general en molt mal estat, i alguns d'ells, com per exemple el de Talaixà a Sant Aniol, enterament intransitables.

És impossible atendre tot el que fóra menester, i per això en marquem, avui per avui, tant sols dos d'assenyalada importància.

*Del Coll de la Boixeda a Sant Aniol (1)
(Uns 30 quilòmetres)*

És un camí transversal que uneix altres camins que l'encreuen i que facilita la comunicació amb pobles fronterissos.

De Camprodon al coll de la Boixeda el camí està en bon estat, i hi ha demés una carretera projectada que travessa la Garrotxa més avall.

Al coll de la Boixeda el camí s'enforca : un brancal baixa dret a Baget i l'altre va a Rocabruna. Aquest és el que ha de renovar-se, estant en alguns llocs en pèssim estat, si bé no és difícil sa reconstitució.

Des de Rocabruna, on s'enfila un camí dret al coll de Vernadell, comunicant amb França pel Coral i deixant aquest camí, hauria d'arreglar-se el que segueix dret a llevant a atravessar la ribera de les Arçoles i s'enfila després fins a Boca Bartella, en el qual hi ha avui alguns passants en molt mal estat.

A Boca Bartella encreua un camí que puja de Baget i va a la frontera francesa a passar el coll de Malrem per a baixar a la Menera, primer poble francès, on hi ha carretera.

De Boca Bartella al coll de Malrem hi ha sols dos o tres quilòmetres.

Segueix des de Boca Bartella el camí pels faldars de la serra llarga de Monàs, passa per can Fransa, coll dels Falguers i Basses de Monàs. Aquest trajecte de camí hauria de millorar-se en alguns indrets.

A les Basses de Monàs, es deixa a l'esquerra altre camí dolent de ferradura que per sota el puig de Coma Negra va al coll de Sant Marc i d'allí baixa al poble de Ribelles amb un brancal al coll de les Falgueres, frontera de França.

El camí que s'indica per a renovar, baixa dret al sot de Monàs, passant junt a l'església; i d'allí baixa a Talaixà, situat en un coll entre cingleres.

A Talaixà, s'hi reuneixen : un camí que ve de Baget, altre que baixa dret a Riu i altre que va al coll de les Falgueres, a més del que s'indica per a reformar.

De Talaixà a Sant Aniol avui està intransitable. Abans, per a anar de Tortellà a Sant Aniol, el camí de ferradura, per a evitar l'engorjat del riberal, venia a

donar la volta per Talaixà, fent una gran marrada i un va i ve de pujada. Construït avui per compte particular un camí per les gorges, el camí de Talaixà a Sant Aniol ha vingut a parar en un estat llastimós, en perjudici dels vianants d'aquesta altra banda.

Passa el camí de Talaixà a Sant Aniol pels cingles de la Quera i pas renomnat Salt de la Núvia, formosa cornisa damunt d'altres cingleres. Aquest passant és el que avui està més malament per a les cavalleries.

Sant Aniol està situat en un cap d'engorjat i en un circ de cingleres de les coses més importants i notables de Catalunya.

De Sant Aniol a Sant Llorenç dels Cerdans (2)
(De 8 a 10 quilòmetres)

Aquest camí és el directe d'anar de Tortellà a França (Sant Llorenç dels Cerdans). El camí fins a Sant Aniol està avui molt bé. Degut a la iniciativa particular i a despeses d'alguns propietaris i d'interessats en el trànsit, que és molt important, s'ha construït un ample i bon camí de ferradura que segueix el magnífic engorjat des del molí d'en Galceran fins prop del molí de Sant Aniol, seguint des del molí del Riu per l'engorjat del Gomarell, per on abans fins era difícil passar-hi a peu. És una obra molt apreciable, sobretot per haver estat feta sense auxili oficial.

El camí des de Sant Aniol a l'Hostal de la Muga, molt freqüentat per traguiners, amb llargues corrues de muls, és molt accidentat i mereix ésser restaurat, tant per la importància del trànsit com per son caràcter de comunicació internacional, per l'estat dolent en què es troba i per lo interessant i notable dels llocs que travessa.

Guanya els cingles per les accidentades escales de Sant Aniol, i en amunt de les cingleres va al Mas Subirà de Ri-

belles per a baixar al riu Muga, en la frontera de França on hi ha el renomnat Hostal de la Muga.

Pel costat de França, un bon camí de ferradura porta el proper Pla Castanyer, on s'hi troba una molt bona carretera de bosc que va a Sant Llorenç dels Cerdans.

Camí de comunicació entre Massanet de Cabrenys i la frontera francesa a Riu Major

(10 quilòmetres aproximats)

Aquest camí comunica Massanet de Cabrenys i la Garrotxa empordanesa amb Sant Llorenç dels Cerdans, vila important del Vallespir, que té molta relació i correspondència amb aquesta part de Catalunya.

El camí va planerament, tot faldejant entre boscos, a travessar el riu Arnera, en el pont de son nom, puja al poblet de Tapis i d'allí s'enfila ràpidament al coll dels Horts, en la serra divisòria d'aigües del Muga i de l'Arnera.

Serreja una barrancada fins al coll Roig i baixa allí sobtadament al Mas de Riu Major, frontera d'Espanya.

Un camí francès de ferradura puja des del Riu Major, en una tirada de menys de dos quilòmetres, a Costoges, on es troba ja la carretera que porta a Sant Llorenç, on hi ha estació del ferrocarril.

Travessia del Montseny

(De l'ermita de Santa Fe a Viladrau)

Aquesta via de comunicació ve a juntar l'alta vall de Santa Fe, on hi arriba la carretera particular construïda des de Campins pel Sr. Montaner.

Té importància per ésser la travessia per la part alta del Montseny, puix la projectada carretera de Palautordera pel coll Formic, ha d'arribar a Seva; uneix els

pobles del Vallès amb els de les Guilleries i la plana de Vich, essent molt concorregut especialment a l'estiu, podent-se fer la travessia gaire bé tot l'any.

El camí està ja construït i molt fressat, essent precis sols arranjar-lo, sobretot el pas dels barrancs.

Camí de les Guilleries

(De Roda a la carretera d'Amer a Girona)

La comarca de les Guilleries és una de les més abruptes de Catalunya, malgrat estar situada en mig de la terra baixa i està molt descuidada de vies de comunicació.

Havem d'aconsellar refer i conservar bé el camí de ferradura existent que des de Roda segueix la feréstega vall per on corre el Ter, arribant a trobar la carretera d'Amer a Girona en el lloc conegut pel Pasteral.

Passa pels pobles de Masies de Roda, Sau, Carós i Susqueda, essent l'única sortida que tenen cap a les comarques gironines.

ANEX N.º 3

PLÀNOLS INDICATIUS DELS CAMINS DE FERRADURA
A RECONSTRUIR

CAMINS DE FERRADURA COMPRESOS EN EL PROJECTE D'ACORD PRESENTAT A L'ASSEMBLEA

CAMINS DE FERRADURA N.ºS 1 I 2 DEL PROJECTE D'ACORD
PRESENTAT A L'ASSEMBLEA

CAMÍ DE FERRADURA N.º 15, DEL PROJECTE D'ACORD PRESENTAT A L'ASSEMBLEA

INDEX

	<u>Planes</u>
Apèndix als projectes d'acord del Consell Permanent.	7
Relació de camins de ferradura a reconstruir.....	9
Anexos.....	13
ANEX N.º 1. Informe de D. Cèsar A. Torras acompanyant la llista dels camins de ferradura a reconstruir per la Mancomunitat de Catalunya.	15
ANEX N.º 2. Memòria explicativa dels camins de ferradura proposats per D. Cèsar A. Torras.....	17
ANEX N.º 3. Plànols indicatius dels camins de ferradura a reconstruir	35

22-III-185

82
GENERALITAT
DE CATALUNYA

DEPARTAMENT DE FINANCES
BIBLIOTECA

Reg. 611

Sig. 353.1.1(46

.71):077.7 Man-

RF-4-17

1917

1917

1917

HISENDA

1917